

Наталія Литвин

Університет Державної фіскальної служби України,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
lna_70@mail.ru

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ГОЛОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

© Литвин Н., 2017

Розглянуто передумови створення інформаційного суспільства в Україні та розкрито його значення для розвитку держави. Проаналізовано поняття “інформаційне суспільство”, розкрито концепції його застосування. Визначено рівень розвитку інформаційного суспільства в Україні, недоліки та завдання з їх подолання згідно зі Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні. Проаналізовано показники міжнародного рейтингу розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Ключові слова: інформаційне суспільство; інформаційні технології; Стратегія розвитку інформаційного суспільства; інформація; інформаційна безпека.

Наталія Литвин

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО КАК ГЛАВНЫЙ ПРИОРИТЕТ ПЕРСПЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВА

Рассмотрены предпосылки создания информационного общества в Украине и раскрыто его значение для развития государства. Проанализировано понятие “информационное общество”, раскрыто концепции его применения. Определен уровень развития информационного общества в Украине, недостатки и задачи по их преодолению согласно Стратегии развития информационного общества в Украине. Проанализированы показатели международного рейтинга развития информационного общества в Украине.

Ключевые слова: информационное общество; информационные технологии; Стратегия развития информационного общества; информация; информационная безопасность.

Natalia Lytvyn

University of the State fiscal service of Ukraine
Department of Administrative Law and Process and Customs Safety
Ph. D., Assoc. Prof.

INFORMATION SOCIETY AS THE MAIN PRIORITY OF PROMISING DEVELOPMENT OF THE STATE

In the scientific article the prerequisites for development of information society in Ukraine and revealed its importance for development. Analyzed the concept of “information society” concept disclosed its application. The level of development of information society in

Ukraine, disadvantages and problems on overcoming them according to the Strategy of information society development in Ukraine. Analyzed international rating indicators of information society development in Ukraine.

Key words: information society; information technology; information society development strategy; information; information security.

Постановка проблеми. Одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожний міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному й особистому розвитку та підвищуючи якість життя [1]. Саме так на законодавчому рівні визначено один із головних пріоритетів щодо перспективного розвитку держави.

Аналіз дослідження проблеми. Питання, так чи інакше пов'язані з інформацією, досліджувались у різноманітних аспектах, зокрема, стали предметом дослідження І. Арістової, О. Баранова, І. Бачило, К. Белякова, А. Венгерова, С. Єсімова, Р. Калюжного, О. Копана, В. Копилова, В. Ліпкана, А. Марущака, А. Новицького, Н. Новицької, В. Цимбалюка, М. Швеця, А. Яременко та ін.

Метою статті є дослідження інформаційного суспільства як головного пріоритету перспективного розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в державі є усі передумови для створення, формування та підтримки інформаційного суспільства. Крім того, Україна має власну історію розвитку базових засад зазначеного інституту: діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики; розроблення на початку 90-х років минулого століття концепції та програми інформатизації; створення різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій і загальнодержавних електронних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення [2]. Інформація стала основним сегментом цінностей у розумінні людини, усвідомлення важливості інформації, правильне її застосування – це важливий крок у розвитку всього суспільства.

22 липня 2000 року прийнята “Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства” [3], документ, в якому фактично вперше на міжнародному рівні задекларовано нові зміни в суспільній формації, вперше вказано напрям подальшого розвитку людства. У цьому міжнародному документі зазначено, що інформаційне суспільство дає людям змогу ширше використовувати свій потенціал і реалізовувати свої прагнення.

Свого часу важливість існування інформаційного суспільства підкреслив у доповіді на Всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства у 2005 р. у Тунісі Генеральний секретар ООН Кофі Аннан, який відзначив, що під інформаційним суспільством необхідно розуміти суспільство, в якому поширюється, формується, вирощується та знаходить вихід людський потенціал, що відкриває людям доступ до необхідних інструментів та технологій через освіту і навчання методам їх ефективного використання [4].

Результати застосування міжнародного досвіду підтверджують, що цифрові технології стали рушійною силою соціально-економічного розвитку, відновлення економіки багатьох держав світу та визначають основу сталого розвитку в майбутньому. Саме тому важко оцінити важливе значення створення інформаційного суспільства на теренах нашої держави.

Щодо визначення та аналізу терміна “інформаційне суспільство” звернемося до поглядів науковців. Так, О. Маруховський під інформаційним розуміє суспільство, в якому інформація, знання й інформаційно-комунікаційні технології перетворюються на основну продуктивну силу та джерело епохальних зрушень в усіх сферах суспільного життя [5]. Ширше визначає поняття інформаційного суспільства О. О. Григор, який вбачає у ньому процес, іманентно притаманний сучасному етапові суспільного розвитку, сутність якого полягає у створенні, накопиченні,

передаванні, обробленні та використанні інформації у всіх її проявах, інтенсифікації суспільного життя на рівні й окремого індивіда, і суспільства загалом; перетворенні інформації та знання на продуктивні сили суспільства, формування на цій підставі суспільства, основаного на знаннях [6].

На важливості існування інформаційного суспільства наголошує В. О. Даніл'ян, який доводить, що інформаційне суспільство є сучасним станом цивілізаційного розвитку, сутність якого полягає у збільшенні масштабів створення, накопичення, передавання, оброблення і використання інформації, перетворення інформації та знання на продуктивні сили суспільства, а також у збільшенні впливу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на політику, економіку, соціальну структуру, право, культуру тощо [7].

Взагалі можна стверджувати про підвищений інтерес наукової спільноти до сучасної проблематики інформаційного суспільства, його інститутів, ознак, форм і способів реалізації нових суспільних відносин, адже на сучасному етапі розвитку України перехід до інформаційного суспільства – найраціональніший шлях поліпшення якості життя населення

Отже, можна виокремити декілька концепцій визначення інформаційного суспільства, які тією чи іншою мірою пов'язані із різними сферами суспільного життя, а саме концепцію сфери зайнятості (коли більшість громадян працює в інформаційній сфері), географічну концепцію (коли для визначення інформаційного суспільства головний акцент роблять на інформаційні мережі, які поєднують різні місця, і тому можуть впливати на організацію часу та простору), культурну концепцію (коли ми говоримо про розвиток телекомунікаційних систем, теле-, радіо-, медіа, друкованих засобів масової інформації, Інтернету як одного із основних джерел інформації для великої кількості населення, які є елементами зміни культурологічних відносин у суспільстві).

У цьому контексті розвиток інформаційного суспільства в Україні повинен визначатися належним фінансуванням інформаційних технологій, адже, як бачимо, є низка сфер, для яких потрібно більше фінансових ресурсів і яким згідно із прийнятими підходами поки що приділяється недостатньо уваги.

Зважаючи на необхідність державної підтримки та реалізації основних стратегій розвитку, потрібне нормативне забезпечення. Формуючи стратегії подальших суспільних відносин у державі та розвитку економічних, соціальних, культурних відносин, держава створює концепції та стратегії розвитку, закріплює їх відповідними нормативними документами. Зважаючи на вплив міжнародних тенденцій щодо формування нових суспільних відносин, Україна підтримала положення декларації основних принципів подальшої побудови суспільних відносин у розвинених країнах. Тому вивчення основних тенденцій, особливостей та напрямів правового забезпечення формування ідеології інформаційного суспільства є, на нашу думку, доволі актуальним з урахуванням євроінтеграційного розвитку держави.

Сьогодні національна інформаційна сфера перебуває у стані активного становлення, гармонійного інтегрування у глобальний світовий інформаційний простір та є основою розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Водночас рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає її потенціалу та можливостям. Основні чинники, які призвели до гальмування розвитку інформаційного суспільства в Україні, такі:

- відсутність дієвого механізму виконання завдань розвитку інформаційного суспільства;
- неефективність роботи Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства, утвореної відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4;
- економічна криза, що призвела до зменшення обсягу фінансування робіт задля виконання Національної програми інформатизації, внаслідок чого зменшився вплив Програми на процеси інформатизації в державі та посилилася децентралізація підходів до здійснення заходів з розбудови інформаційного суспільства відповідними державними органами;
- відсутність процедури погодження з адміністрацією Держспецзв'язку створення та розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем, в яких оброблятиметься інформація, що є власністю держави, або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законодавством;

- низький рівень взаємодії замовників Національної програми інформатизації щодо погодження Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації завдань (проектів) створення інформаційно-телекомунікаційних систем державними органами [2].

З огляду на зазначене у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р, вказано на необхідність вирішення таких завдань:

- удосконалити нормативно-правову базу з питань забезпечення розвитку інформаційної сфери та прискорити її адаптацію до європейських правових норм та стандартів;
- забезпечити належну координацію дій усіх зацікавлених суб'єктів під час запровадження інструментів е-демократії;
- удосконалити інституціональний механізм формування, координації та здійснення контролю за виконанням завдань розбудови інформаційного суспільства;
- підвищити рівень інформаційної представленості України в інтернет-просторі та присутності в ньому українських інформаційних ресурсів;
- забезпечити прийняття системних державних рішень, спрямованих на стимулювання створення національних інноваційних структур (центрів, наукових парків і технопарків) для розроблення конкурентоспроможних вітчизняних інформаційно-комунікаційних технологій;
- підвищити на державному рівні значущість українського сегмента Інтернету як одного з найважливіших інструментів розвитку інформаційного суспільства та конкурентоспроможності держави;
- розробити на національному та місцевому рівні механізм ефективної громадської участі та громадського контролю за реалізацією пріоритету розбудови інформаційного суспільства [2].

Отже, для реалізації цих положень Стратегії передбачається вирішення питань адміністративно-організаційного впливу держави на всі процеси, що впливають на розвиток і формування суспільних відносин у інформаційному суспільстві, роль і значення громадських організацій, їх можливості та права в зазначеній сфері правового регулювання, міжнародна інтеграція України із запровадженням основних принципів побудови інформаційного суспільства провідними країнами світу. Крім того, у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України “Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток” [8] чітко визначено один із пріоритетних напрямів діяльності, а саме розбудову інформаційного суспільства. Серед основних завдань, поставлених перед Кабінетом Міністрів України, було визначено:

- впровадження в усіх органах виконавчої влади систем електронного документообігу та цифрового підпису, створення умов для інтеграції інформаційних ресурсів державних органів усіх рівнів;
- забезпечення відкритості інформації та збільшення різноманітності та кількості послуг, що надають населенню та суб'єктам господарювання державні органи з використанням електронних засобів та Інтернету;
- підвищення ефективності формування та виконання Національної програми інформатизації з внесенням до неї всіх проектів інформатизації, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету;
- створення комплексної системи “Електронна митниця”;
- розроблення проекту Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом, що допоможе знизити рівень використання неліцензійного програмного забезпечення та видатки бюджету на його легалізацію;
- створення нової та вдосконалення чинної нормативно-правової бази у сфері інформатизації, зокрема розроблення проектів законів України “Про інформаційну систему “Електронний Уряд”, “Про надання електронних послуг в інформаційній системі “Електронний Уряд”;
- гармонізація зі стандартами ЄС стандартів на ІТ-продукцію та ІТ-послуги та розроблення технічних регламентів, необхідних для впровадження електронного документообігу і цифрового підпису.

Очікується, що реалізація Стратегії дасть змогу: підвищити національну конкурентоспроможність у результаті розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах; поліпшити якість життя, забезпечивши економічне зростання,

надавши якісний доступ до послуг у сферах інформації, освіти, науки, охорони здоров'я, урядування та широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій; створити нові робочі місця, розширити можливості населення щодо працевлаштування; підвищити рівень соціального захисту вразливих верств населення, зокрема осіб, які потребують соціальної допомоги та реабілітації; створити сучасну захищену інформаційну інфраструктуру та забезпечити створення умов для безпечного функціонування національної критичної інфраструктури; сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

У звіті Всесвітнього економічного форуму “Global Information Technology Report 2016”, опублікованому в Інтернеті у липні 2016 р., серед індикаторів розвитку інформаційного суспільства визначено низку категорій щодо адміністративно-правового забезпечення процесів формування, розвитку та становлення суспільних відносин в інформаційному суспільстві. Згідно із зазначеним рейтингом, Україна за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у 2016 р. посіла 64-ту рейтингову позицію серед 139 країн світу, покращивши за рік результати на сім пунктів. В основу рейтингової оцінки покладено Індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index 2016), який визначає рівень розвитку ІКТ у країнах світу. Індекс складається з чотирьох субіндексів – наявність умов для розвитку ІКТ; готовність; субіндекс використання ІКТ урядом, бізнесом і суспільством; та субіндекс впливу ІКТ на розвиток країни. Загальне значення Індeksu мережевої готовності розраховують як середнє арифметичне згаданих вище субіндексів. Лідерами рейтингу стали Сінгапур, Фінляндія та Швеція. У першу десятку також увійшли Норвегія, США, Нідерланди, Швейцарія, Великобританія, Люксембург та Японія. Аутсайдерами питань розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у 2016 р. визначено Гаїті, Бурунді та Чад.

Причиною доволі низьких позицій України у рейтингу, як і у минулі роки, є відставання за складовими, що характеризують політичне і регуляторне середовище – 113-та позиція та низький рівень використання ІКТ урядом – 114-та позиція.

Як ми вже зазначали вище, у рейтингу вказано на низьку ефективність наших законотворчих органів (120-та позиція), судової системи (131-ша позиція за оцінкою незалежності судів та 123-тя – за легкістю оскарження дій уряду приватним бізнесом), проблеми із захистом інтелектуальної власності (120-та позиція). Крім того, фактором, що стримує розвиток ІКТ у нашій країні, є низький рівень освоєння нових технологій бізнесом (100-та позиція) та низький рівень впливу ІКТ на появу нових бізнес-моделей (113-та позиція).

Разом з тим, перевагою України залишається доступність ІКТ, що дало їй змогу посісти шосту сходинку серед 139 країн світу, загалом покращивши за рік за цим показником позицію на чотири пункти. Стосовно рейтингу 2015 р., найбільше було погіршено оцінку рівня використання ІКТ під час взаємодії підприємств – “мінус” 17 пунктів, натомість на 35 пункти покращено оцінку міри забезпечення ІКТ доступом громадян до основних послуг (охорони здоров'я, освіти, фінпослуг тощо). Необхідно відзначити істотне покращення показників, які характеризують бізнес-середовище. Зокрема, значне зменшення тривалості та кількості процедур, необхідних для відкриття бізнесу, за якими ми просунулися в рейтингу на 60 та 36 пунктів відповідно [9].

Тому необхідно відзначити, що за доволі вагомих здобутків у розвитку технічного оснащення формування та розвитку суспільних відносин в інформаційному суспільстві Україна значно відстає від більшості країн світу щодо елементів правового забезпечення та правової діяльності, пов'язаної із інформаційним суспільством.

Висновки. На підставі зазначеного вище можна з впевненістю говорити, що інформаційне суспільство – це новий етап розвитку держави, що дасть змогу забезпечити рівень суспільного добробуту, здійснити перехід від економіки з паливно-сировинною спрямованістю до економіки, основаної на знаннях, досягти зменшення кількості загроз національній безпеці, залучити громадян до всіх благ інформаційного суспільства [2]. Національна інформаційна сфера перебуває у стані активного становлення, гармонійного долучення до глобального світового інформаційного

простору та є основою розвитку інформаційного суспільства в Україні. І у цьому аспекті першочерговим сьогодні є завдання щодо розроблення великого масиву нормативно-правових актів, які б забезпечили належне формування та функціонування основних інститутів інформаційного суспільства в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки* [Текст] : [Закон України : від 09.01.2007 р. № 537-V: офіц. текст : за станом на 12 лютого 2007 року]. – К. : Офіційний вісник України, 2007. – № 8. – С. 273. 2. *Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>. 3. *Окінавська Хартія Глобального Інформаційного Суспільства* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www/Liga.net>. 4. *Аннан Кофі. Виступ на Всесвітній зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства 16 листопада 2005 року Туніс / Аннан Кофі* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/conferen/wsis/sg05.htm>. 5. *Маруховський О. О. Політичні аспекти зарубіжних концепцій інформаційного суспільства* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.01 “Теорія та історія політичної науки” / О. О. Маруховський. – К., 2008. – 20 с. 6. *Григор О. О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз* : дис.. канд. політ. наук : 25.00.01 / Григор Олег Олександрович. – Львів, 2003. – 229 с. 7. *Даніл’ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз)* : дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Даніл’ян Вадим Олегович. – Х., 2006. – 200 с. 8. *Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України* : Постанова КМ України : від 20 грудня 2008 р. № 1107 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 98 (31.12.2008). – С. 3245. 9. *Global Information Technology Report 2016* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-ukrayiny-za-indeksom-merezhevoyi-gotovnosti-2016>.

REFERENCES

1. *Pro osnovni zasady` rozvy`tku informacijnogo suspil`stva v Ukrayini na 2007–2015 roky`* [On the Fundamentals of Information Society in Ukraine in 2007–2015] Law of Ukraine on January 09, 2007. 2. *Strategiya rozvy`tku informacijnogo suspil`stva v Ukrayini* [Strategy of information society development in Ukraine]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>. 3. *Okinavs`ka Hartiya Global`nogo Informacijnogo Suspil`stva* [Okinawan Charter of Global Information Society]. Available at: <http://www/Liga.net>. 4. *Annan Kofi. Vy`stup na Vsesvitnij zustrichi na najvy`shhomu rivni z py`tan` informacijnogo suspil`stva 16 ly`stopada 2005 roku Tunis* [Speech at the World Summit on the Information Society November 16, 2005 Tunisia]. Available at: <http://www.un.org/russian/conferen/wsis/sg05.htm>. 5. *Maruxovs`ky`j O. O. Polity`chni aspekty` zarubizhny`x koncepcij informacijnogo suspil`stva* kand. diss. [Political aspects of foreign concepts information society kand. diss]. Kiev, 2008, 20 p. 6. *Gry`gor O. O. Formuvannya informacijnogo suspil`stva v Ukrayini v konteksti integraciyi v Yevropejs`ky`j Soyuz* kand. diss. [Formation of information society in Ukraine in the context of integration into the European Union kand. diss]. Lviv, 2003, 229 p. 7. *Danil`yan V. O. Informacijne suspil`stvo ta perspekty`vy` jogo rozvy`tku v Ukrayini (social`no-filosofs`ky`j analiz)* kand. diss [Information Society and prospects of its development in Ukraine (socio-philosophical analysis) kand. diss]. Kharkov, 2006, 200 p. 8. *Pro zatverdzhennya Programy` diyal`nosti Kabinetu Ministriv Ukrayiny`* [On approval of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Decree of Cabinet of Ministers of Ukraine on December 20, 2008. 9. *Global Information Technology Report 2016* [Global Information Technology Report 2016]. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-ukrayiny-za-indeksom-merezhevoyi-gotovnosti-2016>.

Дата надходження: 08.06.2017 р.